Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Sakarya University Faculty of Law Journal

ISSN: 2147-768X
Yayıncı/Publisher: Sakarya Üniversitesi

Cilt/Vol. 12, Sayı/No. 1, 486-503, 2024
DOI: https://doi.org/10.56701/shd.1465824

Araştırma Makalesi / Research Article

Türk ve İngiliz Hukukunda Sigorta Kooperatifleri

Insurance Cooperatives in Turkish and UK Law

Hayri Bozgeyik[1*]
Yusuf Üstün[2]
Beyza Nur Ağca[3]

[1] Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye, hbozgeyik@aybu.edu.tr

[2] Ticaret Başmüfettişi, Ticaret Bakanlığı, Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı, y.ustun@ticaret.gov.tr

[3] Bakırköy İcra Md. Yrd., İstanbul, Adalet Bakanlığı İcra İşleri Dairesi Başkanlığı. beyzaagca96@hotmail.com

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Öz: Sigorta, muhtemel risklere karşı insanların menfaatlerini koruma ihtiyacından doğan bir güvence sistemidir. Sigortacılık faaliyetleri, çeşitli risklerden kaynaklanabilecek zararlara karşı iş birliği ve dayanışma ilkesine dayanmaktadır. Kooperatifler aynı zamanda bir sosyal ve ekonomik dayanışma modelidir. Bu nedenle sigortacılık ve kooperatifçiliğin kolay bir şekilde bir araya gelmesi mümkün olmuştur. Sigorta ve kooperatiflerde "karşılıklılık" temel bir unsurdur. Karşılıklı sigorta, prim ödeyenlerin birbirlerinin sigortacısı olduğu ve hasarların, ödenen primlerin oluşturduğu fondan karşılandığı bir sistemdir. Türk hukukuna göre sigortacılık faaliyetlerini kooperatif yapısında yürütmek üzere "sigorta kooperatifleri" kurulabilmektedir. İngilitere'de gerek kooperatifçilik gerekse sigorta kooperatifçiliği bakımından önemli uygulamalara sahiptir. Bu çalışmada Türk hukuku ile buna benzer ve farklı yönleri olan İngiliz hukukunda karşılıklı sigorta ve sigorta kooperatifleri incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Kooperatif, Sigorta Kooperatifi, Mütüel, Karşılıklı Sigorta

Geliş Tarihi/Received: 06.04.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 21.06.2024
Yayımlanma Tarihi/ Available Online: 19.07.2024

Abstract: Insurance is a system that provides assurance against possible risks to protect people's interests. Insurance activities are based on the principles of cooperation and solidarity to cover losses from various risks. Cooperatives also serve as a model of social and economic solidarity, making it easy for insurance and cooperatives to come together. Reciprocity is a fundamental aspect of insurance and cooperatives. Mutual insurance is a system where premium payers act as each other's insurers, and damages are covered from the fund created by the premiums paid. In Turkey, 'insurance cooperatives' can be established to carry out insurance activities in a cooperative structure. This system has significant applications in England, both in terms of cooperatives and insurance cooperatives. This study examines mutual insurance and insurance cooperatives in Turkish and English law, highlighting their similarities and differences.

Keywords: Insurance, Cooperative, Insurance Cooperative, Mutual, Mutual Insurance

Abstract

Insurance is a system of assurance that arises from the need to secure one's interests against possible risks. Insurance activities are based on the principle of cooperation and solidarity against losses that may arise from various risks. Similarly, cooperatives are a model of social and economic solidarity for people. Therefore, insurance and cooperatives could easily be combined. Reciprocity is an essential point in both insurance and cooperatives. Mutual insurance is a system in which premium payers insure each other, and damages are covered from the fund created by the members. This system is widely practiced around the world.

Cooperatives typically begin with voluntary individuals coming together to protect or develop their individual economies. However, over time, these structures can become important economic and social

Cite as (ISNAD): Bozgeyik, Hayri - Üstün, Yusuf - Ağca, Nur Beyza. "Türk ve İngiliz Hukukunda Sigorta Kooperatifleri". *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1) (2024), 486-503. https://doi.org/10.56701/shd.1465824

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

assets for society and countries. Cooperatives have evolved from being solely solidarity organizations for the economically weak to successful enterprises of significant economic size. Today, cooperatives operate across a wide range of industries, including global gaming. In the EU, mutual/cooperative insurance serves as an important indicator of stability and continuity, with high numbers of members, premium amounts, and asset ratios indicating confidence in the sector.

The study discusses mutual insurance and insurance cooperatives in Turkish and English law. In Turkish law, 'insurance cooperatives' can be established to carry out insurance activities in a cooperative structure. These cooperatives must adhere to the principle of reciprocity and are subject to the Code of Cooperatives for their cooperative structure and the Code of Insurance for their insurance activities. Insurance cooperatives require a minimum of seven people to operate and must have over 200 members to be established. Additionally, they must obtain an operating permit.

Risk sharing reciprocity is a common practice among members, which includes sharing positive or negative income and expense differences. In contrast to traditional insurance companies and capital companies, insurance cooperatives distribute any positive or negative income and expense differences among policyholders.

Due to the reciprocity of risk sharing in insurance cooperatives, members' participation in positive or negative income and expense differences is also common. Unlike the traditional insurance approach and capital companies, in insurance cooperatives, the positive or negative income and expense difference is shared among the policyholders.

It is seen that foreign investors are interested in the insurance sector, like many other sectors. However, the structure of insurance cooperatives makes it difficult for foreign partners to invest, so insurance cooperatives need to be developed to pave the way for national investments.

In the UK, cooperatives started their movement as a solidarity and cooperation movement among workers. Here we have a free system in which there is no connection between the state and the cooperatives. While a mutual structure established among farmers at the beginning of the twentieth century initially provided services only in the field of agricultural insurance, it later began to operate in non-agricultural fields as well. It does not distribute profits and applies a discount on premiums when renewing its policy.

In the UK, there are no legal restrictions on the structure under which activities based on the principle of reciprocity will be carried out, and mutual insurance activities, as well as mutual associations, can take different forms. In other words, it can be in the form of a sole proprietorship company, a capital company, or a mutual aid association. It is legally possible to establish voluntary mutual trusts in the UK. These are optional partnerships where a member who does not engage in insurance or reinsurance business and who suffers a loss due to risks that may occur can request assistance from other members to cover this loss as a matter of reciprocity. In fact, in recent years, it has been observed that small mutual company structures oriented towards certain professional groups have emerged. In mutual partnerships, members generally do not own shares in the company, but there is no obstacle to this.

In the UK, there is no classification as "companies" and "mutual structures" in terms of financial auditing. The relevant institutional structure supervises both in the same way. Establishing these structures is supported because the idea of reciprocity has some benefits. Mutual companies are less likely to engage in risky activities than banks, and mutual structures help create a more stable financial sector in times of economic crisis.

The demutualization of an insurance cooperative operating based on mutuality into a capital company structure is a reality in the UK as well as in Türkiye. The transformation of an activity that started as an

insurance cooperative into a joint stock company structure when the required capital amount is reached has a negative impact on the mutual sector, which is based on the principle of cooperation and solidarity.

Giriş

Sigorta, sahip oldukları değerlerin karşılaşabileceği çeşitli tehlikelere karşı insanlar için ekonomik önlem alma ihtiyacından doğmuş bir teminat sistemidir[1]. Dünya'da sigortacılık faaliyetlerinin başlangıcına ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır[2]. Sigortacılığın önce deniz sigortacılığı ile başladığı, bunun ilk olarak klasik dönemde Kuzey Afrika Müslümanları tarafından tesis edildiği[3] veya İtalya'da ortaya çıkıp 18.yy'da İngiltere'de gelişmeye başladığı[4] yönünde farklı görüşler tespit edilmektedir. İngiltere'de çıkan bir yangında oldukça fazla hasarın oluşmasının, insanlar arasında bu tür tehlikelere karşı önlem alma kanaatinin yayılmasına neden olduğu, bunun kara sigortacılığının gelişimi bakımından bir dönüm noktası olduğu, kaza sigortalarının ise tren kazaları sebebiyle gelişmeye başladığı, sonraki süreçte hayatın hangi alanında insanlar için bir risk söz konusu olursa, o alanda sigortacılık anlayışının gelişmeye başladığı kabul edilmektedir[5].

Ülkemiz açısından Osmanlı Dönemindeki Ahilik teşkilatı sigortacılığın da temelini oluşturmaktadır[6]. Anadolu'da esnaflar arası bir dayanışma teşkilatı olarak kurulan Ahilik; kardeşlik ve fedakârlığı esas alarak toplumda yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmiştir[7]. Teşkilat üyelerinin birbirlerine yardım etmesi ve kredi ihtiyacı olanlara kredi sağlanması amacıyla karşılıklı yardımlaşma ve sosyal güvenlik sandığı adı altında bir sandık oluşturulmuştur[8]. Bu yardım sandıkları ile teşkilat üyeleri çeşitli risklere karşı güvence altına alınmış, böylece sigortacılık sistemi de uygulanmaya başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin son döneminde sigortacılık ile ilgili düzenlemeler deniz sigortalarına ilişkin olarak ilk 1864 tarihli Ticaret-i Bahriye Kanununda yer almış[9], sigortacılık faaliyetleri de bu dönemden itibaren başlamıştır[10].

Toplumdaki yardımlaşma ihtiyacı hemen her konuda olduğundan sigortacılık da çeşitli alanlara doğru sürekli genişlemektedir. Sigortacılık, sigorta şirketleri üzerinden kurumsal bir yapıya dönüşmüş, bu alanda yapılan yasal düzenlemeler ile de sigorta sistemi bir hukuki alt yapıya kavuşmuştur[11]. Ülkemiz açısından Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden itibaren gelişmeye başlayan modern sigortacılık, Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde bu gelişim seyrine devam etmiş, 25.6.1927 tarihinde 1160 sayılı Mükerrer Sigorta Hakkında Kanun kabul edilmiş ve 1.1.1957 tarihinde yürürlüğe giren 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Beşinci Kitabı ile sigorta sözleşmeleri düzenlenmiş, ayrıca, özel sigortacılığın denetimine ilişkin 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanun 1959 yılında kabul edilmiştir. 2007'de yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu[12] (SK) ile de bu alanda yasal düzenleme yapılmış, bu kanunda

---

[1] Benzer tanımlar için bkz. Yusuf Üstün, "Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı" *Karınca Dergisi* 80/927 (2014) 3 vd.; Mohammed Maghaminia, "İran Hukukunda Sigorta Müesseselerinin Kuruluşu ve Faaliyet Koşulları" *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2/2 (2011), 402; Serdar Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği: Türkiye Uygulaması". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/1 (2018), 388.

[2] Sigortacılığın tarihsel gelişimi için bkz. Çardak, Müveddet. *Sigorta Kooperatifçiliği, Tekafül ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, 2015), 47 vd.

[3] Avcı, Mustafa. "Sigortanın Osmanlı Hukukuna Girişi" *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (2000), 267 vd.

[4] Güneyli, Yamaç. "İngiliz Hukukunda Tekne Sigortasının Gelişimi ve Türk Hukukunda Tekne Sigortasına Bir Bakış", *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7/1 (2021), 137 vd.

[5] Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği,* 55.

[6] Üstün, "Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı", 6.

[7] Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği,* 88.

[8] Bilgin, Necdet - Tanıyıcı, Şaban. 'Türkiye'de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10/15, (2008), 138.

[9] Arseven, Haydar. "Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri," *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 43/1-4 (1987), 415 vd.; Altınbaş, Merve. "19. Yüzyıl Osmanlı Hukukunda Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yapılan Düzenlemeler" Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 7/1 (2019) 30 vd.

[10] Arseven, "Sigortanın Tarihçesi", 425.

[11] Özge Meriç, *Sigorta Şirketlerinin Kuruluşu ve Faaliyete Geçmesine İlişkin Esaslar* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2013), 7 vd.

[12] Sigortacılık Kanunu (SK), Resmî Gazete 26552 (14.6.2007), Kanun No.5684.

sigortacılığın anonim şirket ya da kooperatif şirket yapısı altında icra edilebileceği öngörülmüştür (SK 3).

Kooperatif, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma esasına dayanan ve bu nedenle sosyo-ekonomik hayat açısından önemli olan bir ortaklık modelidir[13]. Mütüel ve kooperatif sigortacılığını normal sermaye şirketleri, örneğin borsaya kote bir sigorta şirketinden ayıran temel ayırt edici özellik bunların sermaye yatırımcılarının menfaatlerinden ziyade üyeleri ve poliçe sahiplerinin menfaatine faaliyet göstermeleri, bu nedenle de kısa vadede gerçekleşen çıkarlar yerine uzun vadeli sonuçlara odaklanmalarıdır[14].

Bireysel ekonomisini korumak veya geliştirmek amacıyla gönüllü olarak bir araya gelen insanlar, sadece kendileri için değil toplumları için önemli ekonomik ve sosyal kazanımlar elde etmişlerdir. İlerleyen dönemlerde kooperatifler, yalnızca zayıf kesimlerin dayanışma kuruluşu olmaktan çıkmış, ekonomik ve ticari hayatta kendine has artıları olan başarılı girişim örnekleri haline gelmişlerdir. Gelişmiş ülkelerde kooperatifler diğer benzer kuruluşlarla birlikte "*üçüncü sektör*" olarak tanımlanmaktadır[15].

Günümüz dünyasında kooperatifler, çok küçük işletmelerden, yer yer "*global player*" (*küresel oyuncu*) olarak milyar dolarlık satışlar yapan büyük işletmelere kadar oldukça büyük bir bant genişliğinde bulunmaktadır. Sadece mütüel/kooperatif sigortacılığı açısından bakıldığında bile, sektörün AB'nin istikrar ve sürekliliğinde önemli bir rol oynadığı, yaklaşık 414 milyon üye veya poliçe sahibinin mütüel veya sigorta kooperatifleri tarafından sağlanan korumalardan yararlandığı, söz konusu kimselerin zor ekonomik şartlar altında sigorta ihtiyaçları için bu sektörü tercih etmelerinin söz konusu sektöre duyulan güven ile sektörün uzun vadeli güvenlik açısından önemli bir itibara ve sosyo-ekonomik öneme sahip olduğu şeklinde değerlendirilmektedir[16]. Mütüel/kooperatif sigortacılığı, ekonomik büyüklük olarak bütün Avrupa'daki sigorta sektörünün üçte birini temsil ettiğine ve 2015 yılı itibariyle AB çerçevesinde 438.000 çalışanı ve 2,78 trilyon tutarındaki varlığı sektörün hem bir sigorta teminat sağlayıcısı hem de yatırımcı olarak büyüklüğü ve önemine işaret edilmektedir[17].

Dünyada ise kooperatiflerin yoğun olarak faaliyet gösterdikleri alanların başında, tarım ve gıda sektörü gelmekte iken diğer sektörlerin payı sırasıyla; bankacılık ve finansal hizmetleri, sigortacılık, toptan ve perakende satış, diğer hizmetler, sanayi ve alt yapı, sağlık[18] ve sosyal bakım ve diğer faaliyetlerdir. Türk Hukukunda kooperatiflerin sınıflandırılmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak bir konu sınırlaması da olmadığından (KK 1) kooperatifler sigortacılık alanında da faaliyet gösterebilmektedir[19].

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma esasına dayanan kooperatif ve sigorta birbiriyle yakın ilişki içinde olduğundan sigorta şirketleri kooperatif şeklinde kurulabilmektedir[20]. Bu iki dayanışma sistemini ortak paydada buluşturan ise karşılıklılıktır. Sigorta kooperatifleri, daha çok aynı meslekten olan, aynı çevrede

---

[13] Yusuf Üstün – Muhittin Aydın, *Kooperatifler Hukuku* (Ankara: Seçkin, 3. Baskı, 2021), 1 vd.; Reha Poroy vd. *Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku* (İstanbul: Vedat, 10. Bası, 2005), 945 vd.; Coşkun, Mahmut. *Kooperatifler Hukuku (*Ankara: Seçkin, 3. Baskı, 2023), 75 vd.; Kemal Özmen, *Kooperatifler* (Ankara: Seçkin, 5. Baskı, 2018), 27; Erçin, Ferhat. *Türk Hukuku'nda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2022), 1 vd.

[14] International Cooperative and Mutual Insurance Federation (ICMIF). *Facts and figures: Mutual and cooperative insurance in Europe Vol 2* (Brussels: ICMIF, 2018), 2 vd.

[15]Şeyma İ. Köstekli, *İstihdam Stratejileri ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi, 2005), 97.

[16] International Cooperative and Mutual Insurance Federation, *Facts and figures: Mutual and cooperative insurance in Europe Vol 2*, 2-3.

[17] International Cooperative and Mutual Insurance Federation, *European Mutual Market Share 2022* (Brussels: ICMIF, 2023), 3.

[18] Gottlieb, Daniel. "Asymmetric information in late 19th century cooperative insurance societies" *Explorations in Economic History* 44 (2007) 270 vd.

[19] Kooperatiflerin Dünya'da ve ülkemizdeki sınıflandırılmasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşen Çatak, *İşçi Kooperatifleri Önemli Dünya Örnekleri ve Türkiye'deki Görünümü* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, 2016), 58-63.

[20] Demirci, Serdar. "Sigorta Kooperatifçiliği: Türkiye Uygulaması". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/1 (2018), 387-388.

yaşayan ve sosyo-ekonomik anlamda ortak yönleri olan insanların birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışması temeline dayanmaktadır[21].

Türkiye'de sigorta kooperatifçiliği henüz gelişim aşamasındadır. Bu çalışma söz konusu sürece katkı yapılması hedeflenmiştir. Çalışmada konu öncelikle Türk hukuku açısından ele alınacak; öncelikle mütüel/karşılıklı sigortacılık (SK 3/3) ve hukuki alt yapısı incelenecek, sonra ise sigorta kooperatiflerinin ilk defa 1867'de kurulduğu İngiltere'deki[22] karşılıklı sigortacılık ve sigorta kooperatiflerinin ortaya çıkış ve gelişim süreci incelenecektir.

I. Karşılıklı Sigorta

Karşılıklı sigorta, ticari faaliyetlerde bulunan üyelerin birbirlerinin sigortacısı olarak ödedikleri primlerle bir fon oluşturması ve meydana gelen bir zararın bu fondan yararlanması esasına dayalı bir sigortacılık sistemidir[23]. Bu sistemde sigorta ettirenlerin aynı zamanda poliçe sahibi olduğu ve ödedikleri primlerin oluşturduğu fonun hasar ve tazminat talepleriyle birlikte yine kendilerine döndüğü bir yapı söz konusudur. Prim ödeyerek sigorta ettiren kişilerin aynı zamanda o yapıya ortak olması '*karşılıklılık*' kavramını ifade etmektedir. Ancak poliçe sahipleri her mütüel yapıda ortak sıfatına sahip olmayabilir[24]. Bu durum 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda (KoopK) "*ortak içi/ortak dışı işlem*" şeklinde ifade edilirken 5684 sayılı Sigortacılık Kanununda "*üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapan/yapmayan kooperatif*" şeklinde ifade edilmiştir (KoopK 38, SK 3/3).

Karşılıklı sigorta, Kuzey Amerika, Avrupa ve Japonya gibi gelişmiş ekonomiler ve sigorta piyasalarında gelişmiş ve yerleşmiş bir sigorta şeklidir. ICMIF verilerine göre, karşılıklı ve kooperatif sigortacılığı yapıları küresel pazar payının önemli bir kısmını elinde tutmakta, dünya çapında bir milyardan fazla üyeye hizmet vermekte ve bir milyonun üzerinde kişiye de istihdam sağlamaktadır. Bazı ülkelerde karşılıklı sigortacılar, ortakları haricindeki kişi ve kurumlarla da sigorta sözleşmesi yapabilmektedir[25].

Karşılıklı sigortacılık, poliçe sahibi üyelere birtakım yararlar sağlamaktadır. Üyelere kâr payı ödemesi yapılmasa da tüm masraf ve hasarlardan arta kalan primler poliçe sahipleri yararına risturn olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra, mütüel sigortacılıkta uzun vadede az prim ödenerek iyi bir hizmet alınması da mümkün olabilmektedir. Poliçe sahiplerinin aynı zamanda bu yapıya ortak olması, her poliçe sahibinin söz hakkını sahip olmasını ve demokratik bir yönetim anlayışının oluşmasını sağlamaktadır.

Bazı hukuk sistemlerinde karşılıklı sigorta faaliyetlerinin hangi yapı altında kurulacağı *'karşılıklılık'* anlayışının uygulanabilmesi açısından önemli değildir. Diğer bir ifadeyle, karşılıklı sigorta faaliyetinden söz edilebilmesi için esas mesele, bu sigorta türünün karakteristik özelliği olan "karşılıklılık" unsurunun sağlanmasıdır. Zira bu özelliğe sahip olan sigorta faaliyetlerinin hangi yapı altında gerçekleştirildiği, ülkelerin hukuk sistemine göre farklılık arz edebilmektedir. Türk hukukundaki yasal düzenlemelere göre, karşılıklı sigorta şirketleri ancak kooperatif şirket yapısı altında kurulabilmektedir. Dolayısıyla hukukumuzda kooperatiflerin mütüel sigortacılık faaliyeti gerçekleştirirken "karşılıklılık" ilkesine uygun hareket etmesi gerekmektedir.

[21] Taşdelen, Elif - Özüdoğru, Haşim. "Kooperatif Sigortacılığının Sigorta Sektöründeki Yeri" *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi* 52/1 (2017), 103.
[22] Üstün, "Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı", 5.
[23] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 396.
[24] Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği,* 66.
[25] Emine Öner Kaya vd. "Türk Sigorta Sektöründe Yeni Bir Aktör: Sigorta Kooperatifleri", 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi (Karabük: Karabük Üniversitesi, 2015), 5.

Mütüel kavramı, ekonomik faaliyetlerinin *'karşılıklılık esasına dayalı'* olarak icra edilmesini ifade etmektedir[26]. Çalışma usulü bakımından diğer ticaret şirketlerinden oldukça farklı olmakla birlikte, TTK'da mütüel şirket şeklinde tür yer almamaktadır (TTK 124).

TTK'ya göre sigortacılık faaliyetleri ya sermaye şirketi kurularak "riskin satışı" yöntemiyle ya da kooperatif kurularak "riskin paylaşımı" yöntemiyle yapılabilmektedir. TTK 1401'de bahsedilen ve "risk satışı" yöntemini içeren sigortacılık faaliyetlerine, konvansiyonel sigorta ya da şirket sigortacılığı da denilmektedir. TTK 1402'de ise "risk paylaşımı" yöntemini içeren sigortacılık faaliyetlerinden bahsedilmekte ve bu yöntemin "ancak" kooperatif şeklinde yapılabileceği vurgulanmaktadır. Kaldı ki, sigorta kooperatiflerini ortaya çıkaran temel motivasyon, riski minimize ederken sosyal güveni maksimize etme isteğidir. Kullanılan teknikler açısından bakıldığında kooperatifçilik ile mütüel/karşılıklı sigortacılık birbirleri ile tam uyumludur.

Mütüel sigorta şirketi, ortakları ile poliçe sahipleri aynı kişiler olan, oluşabilecek herhangi bir riske karşı birbirlerinin sigortacısı olan kişilerin aynı zamanda şirkette ortak sıfatını haiz oldukları bir sigorta şirketi modelidir. Türk hukukundan "karşılıklı sigorta" kavramına TTK 1402'de yer verilmiştir. Buna göre "*birden çok kişinin birleşerek, içlerinden herhangi birinin, belli bir rizikonun gerçekleşmesi durumunda doğacak zararlarını tazmin etmeyi"* borçlandıkları sigorta modeli "karşılıklı sigorta" şeklinde tanımlanmıştır. 6102 sayılı TTK[27] öncesinde ise Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şartının öngörüldüğü görülmektedir (SK 3).

Sigorta şirketleri anonim şirket olarak kurulabildiği halde karşılıklı sigortacılık sadece kooperatif bünyesinde yapılabilmektedir. Kooperatif şeklinde kurulan sigorta şirketleri sadece üyeleriyle sigorta sözleşmesi yapmaya yönelik (kapalı kooperatif) kurulmuş olabileceği gibi üyeleri dışındaki kişilerle de sigorta sözleşmesi yapmaları (açık kooperatif) mümkündür. Üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapmayan sigorta kooperatiflerinin mütüel sigortacılık yapması zorunludur (SK 3/3).

Türkiye'de ilk karşılıklı sigorta şirketi 1958'de kurulan Birlik Sigorta Kooperatifi olmuş, bu yapı 1997 yılında anonim şirkete dönüşmüştür[28]. Sonraki süreçte ise bu alanda yeterli gelişme olmaması, mevzuat eksikliği, sektörde kooperatif kültürünün olmaması veya kooperatifin bir araç olarak kullanılmak istenmesi gibi nedenlerle daha sonra kurulan sigorta kooperatiflerinin de tür değişikliği yaparak anonim şirkete dönüştüğü görülmüştür.

Karşılıklı sigorta şirketlerinde üyeler hem şirket ortağı hem de poliçe sahibi konumundadır. Karşılıklı şirkette şirket ortağı ve sigorta ettiren sıfatları birleştiğinden bu kişiler şirketin hem kâr etmesini beklemekte hem de daha iyi bir hizmet talep etmektedir. Her iki amaca da ulaşılabilmesi için şirketin bunlar arasında bir dengeyi gözetmesi gerekmektedir[29].

II. Türk Hukukunda Sigorta Kooperatifleri

A. Tarihi gelişim ve mevzuatı

Türkiye'de sigorta şirketleri yakın bir zamana kadar sadece anonim şirket yapısında kurulmuştur[30]. Ancak 6762 sayılı mülga TTK ve yine mülga Sigorta Murakabe Kanunu'nda (SMK) yer alan sigorta kooperatifleri (mülga SMK 2), 2007'de yürürlüğe giren 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nda tekrar

[26] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 398.
[27] Türk Ticaret Kanunu (TTK), Resmî Gazete 27846 (14.2.2011), Kanun No.6102.
[28] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 395 dn.33.
[29] Öner Kaya vd., "Sigorta Kooperatifleri", 3.
[30] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 394.

düzenlenmiştir. 2011'de yürürlüğe giren TTK ile de karşılıklı sigorta faaliyetlerinin yalnızca kooperatif şirket şeklinde gerçekleştirilebileceği hüküm altına alınmıştır (TTK 1402).

Sigorta kooperatifleri, aynı ya da benzer riskler altında olan ve bu risklere karşı önlem alma ihtiyacı duyan kişilerin bir araya gelerek oluşturdukları ortaklık yapılarıdır[31]. Kooperatif şeklinde kurulan sigorta şirketleri, kooperatif şirket yapısı açısından KoopK, sigorta faaliyetleri açısından ise SK'ye tabidir.

KoopK 98 *"Bu kanunda aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki Anonim şirketlere ait hükümler uygulanır"* hükmünü içermektedir. Burada TTK'ye yapılan atıf gereği, KoopK ile düzenlenmeyen durumlarda TTK hükümlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Bunun dışında, ticaret unvanının yapısı gibi, TTK'da özel olarak düzenlenen kooperatif hükümleri de bulunmaktadır.

Ülkemizde sigorta kooperatifi 2011 yılında bir tane iken, 2014 yılında bu sayı ikiye çıkmıştır. Bu iki sigorta kooperatifi de yalnızca üyeleriyle sigorta sözleşmesi yapmak üzere kurulmuştur. 2011 yılında kooperatif olarak faaliyete başlayan Koru Sigorta 2017 yılında anonim şirkete dönüşmüştür. Doğa Sigorta da 2013 yılında kooperatif olarak kurulduğu halde 2016 yılında anonim şirkete dönüşerek faaliyetlerine devam etmektedir. Bu kooperatiflerin ikisi de ağırlıklı olarak sigorta tazminatlarının yaygın ve yüksek, kâr sağlamanın ise aynı ölçüde zor olduğu araç sigortaları alanında faaliyet göstermek zorunda bırakılmış olup tür değişikliğine götüren sebepler finansal sonuçları değildir. Doktrinde sigorta kooperatiflerinin faaliyet alanlarını doğru seçmelerinin, bu kooperatiflerin gelişmesinde etkili olacağına dikkat çekilmektedir[32].

B. Kuruluşu

Türkiye'de faaliyet gösterecek sigorta şirketi ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması gerekmektedir. Bu şirketlerin, sigortacılık işlemleri ile bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştigali yasaklanmıştır (SK 3/1). Üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapmayan kooperatif şeklinde kurulan sigorta şirketlerinin mütüel sigortacılık yapması, ortak sayısının İki yüzden az olmaması ve yöneticilerine herhangi bir ayrıcalık vermemesi zorunludur (SK 3/3).

Kooperatiflerin kurulması Ticaret Bakanlığı'nın iznine tabidir ve en az 7 kişi ile kurulmaktadır (KoopK 3). Bu aşamadan sonra kooperatifin merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan edilmesi gerekir.

Sigorta kooperatifleri kooperatif yapısı bakımından KoopK, sigortacılık faaliyetleri bakımından ise SK'na tabidir. Buna göre en az 7 kişi ile kurulacak sigorta kooperatiflerinin üye sayısı 200'ü geçtiğinde sigortacılık yapabilmelerinin önü açılmaktadır. SK 5/1 uyarınca, "*Sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri, faaliyete geçebilmek için, faaliyet göstermek istedikleri her bir sigorta branşında Müsteşarlıktan ruhsat almak zorundadır".* Sigortacılık faaliyeti bakımından "hayat sigortası" ya da "hayat dışı sigorta" alanlarından sadece birinde faaliyet gösterebilme şeklinde bir sınırlama söz konusudur (SK 5/2). Kuruluş işlemlerinin tamamlanmasından sonraki bir yıl içinde ruhsatın alınması gerekmektedir (SK 5/4).

Benzer durum sigorta kooperatifleri için de geçerlidir. Sigorta şirketleri gibi sigorta kooperatifleri de ayrıca, sigortacılık ruhsatını aldıkları tarihten itibaren en geç bir ay içinde Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği'ne (TSRB) üye olmalıdır. (SK 24).

[31] Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. Kooperatifler Açısından 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler, (Ankara: 2014), 109.
[32] Öner Kaya vd., "Sigorta Kooperatifleri", 20.

Sigorta kooperatiflerinin denetimi, sigortacılık faaliyetleri açısından Hazine ve Maliye Bakanlığı, kooperatif şirket yapısı bakımından ise Ticaret Bakanlığı'nın denetimine tabidir. Denetim hem sigortacılık hem de kooperatifçilik açısından yapılmaktadır. Bu denetim ilgili bakanlıklar adına -sırasıyla- Sigortacılık Genel Müdürlüğü ile Esnaf Sanatkâr ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilmektedir.

Sigorta kooperatiflerinin "karşılıklılık" ilkesine uygun bir yapıda olması gerekmektedir (SK 3/3-a). Bireylerin aynı tehlikelerden oluşabilecek zararlara karşı prim ödeyerek üye oldukları ve poliçe sahibi oldukları bu şirketin aynı zamanda ortağı olmaları ile kurulan sigorta kooperatifleri karşılıklılık esasına dayanmaktadır[33]. Üyelerin, yani şirket ortaklarının sigorta altına alınan tehlike konusunda bir zarara uğraması durumunda, bu zarar şirkete ödenen primlerden karşılanmaktadır. Primlerle oluşturulan fonda menfi ya da müspet gelir-gider farkı şeklinde kâr veya zarar oluşabilmektedir.

Kooperatif sigorta şirketlerinde risk paylaşımının karşılıklı olmasından kaynaklı olarak kâr ve zarar ortaktır. Geleneksel sigortacılık anlayışından ve sermaye şirketlerinden farklı olarak, sigorta kooperatiflerinde kâr ve zarar sermaye sahibi yani şirket ortağı olan poliçe sahiplerine paylaştırılmaktadır. Aslında kâr kavramından ziyade kooperatifler için "müspet ya da menfi gelir gider farkı" söz konusudur. KoopK 38/2 "*Gelir gider farkının ortaklar arasında bölüşülmesi öngörülmüş ise bu bölünme ortakların muameleleri oranında yapılır"* hükmü böyle bir paylaştırma öngörülmüşse nasıl yapılacağını düzenlemektedir. Paylaştırmanın yapılması kanunen zorunlu değildir. KoopK 38/1 uyarınca "*Ana sözleşmede aksine hüküm bulunmadığı takdirde ortaklarla yapılan muamelelerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir gider farkı olarak kooperatifin yedek akçelerine eklenir".*

Bu şirketlerden poliçe sahibi olanların uzun zamanda az prim ödeyerek kaliteli bir hizmet alma amacı bulunmaktadır. Başka bir sermaye gelirleri de bulunmadığından, elde ettikleri kârın poliçe sahiplerine paylaştırılması yerine gelecek yıllara karşılık olarak şirket içinde tutulması daha makul görülebilir. Nitekim kâr paylaştırılması gibi bir zorunluluk bulunmadığından, bu durum sigorta kooperatiflerinin temelinde yer alan karşılıklılık ilkesine bir aykırılık da oluşturmamaktadır.

KoopK 31 uyarınca "*Ana sözleşme, ortakları ek ödemelerle yükümlendirebilir. Ancak, ek ödemelerin yalnız bilanço açıklarını kapatmada kullanılması şarttır. Ek ödeme yükleme sınırsız olabileceği gibi belirli miktarlarla veya iş hacmi ile veya paylarla orantılı olarak sınırlandırılabilir*". Üyelerin ödediği primler herhangi bir hasar durumunda hasarı karşılamak için yeterli olmazsa, üyelerden ek prim talep edilmesi onlar için bir külfet olabildiğinden, müspet gelir gider farkı kooperatif bütçesinde tutularak, ihtiyaç duyulduğunda ek prime gerek kalmaksızın kullanılabilecektir.

KoopK 2/1'de bir kooperatifin en az 7 kişi ile kurulabileceği düzenlenmişken Sigortacılık Kanununda en az ortak sayısı için özel bir düzenleme mevcuttur. SK 3/3-b uyarınca, üyeleri dışındaki kişilerle sözleşme yapmayan sigorta kooperatiflerinin (kapalı kooperatiflerin) en az 200 ortağının bulunması gerekmektedir. Bu durumda, başlangıçta sadece üyeleri ile sözleşme yapabilen bir sigorta kooperatifinin kurulması için 7 kişi yeterli iken, ortak sayısının 200 olmasının arandığı hallerde kurucu ortaklar da hesaba katılmaktadır[34]. Ruhsat için Hazine ve Maliye Bakanlığına yapılacak başvuruya kadar 200 ortak sayısının tamamlanması gerekmektedir (SK 5). 200 ortak sayısı zorunluluğu, meydana gelecek hasarların karşılanması için gerekli fonun yeterli hale getirilmesinde sermayelerin katkı sağlamasına yöneliktir[35]. Üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapabilen kooperatiflerin 7 kişi ile kurulması yeterli olup, 200 ortağın bulunması gerekmemektedir.

[33] Taşdelen – Özüdoğru, "Kooperatif Sigortacılığının Sigorta Sektöründeki Yeri", 104.
[34] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 403.
[35] Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği,* 112.

Üyeleri dışındaki kişilerle sözleşme yapacak olan sigorta kooperatiflerinin buna ana sözleşmelerinde yer vermiş olması ve bunun için bakanlıktan izin alması gerekmektedir (SK 3/4). Bu şekilde üyeleri dışındaki kişilerle sözleşme yapabilen kooperatifler bir nevi "halka açık" niteliktedir. Yalnızca üyeleri ile sözleşme yapabilen kooperatifler ise bu nitelikte değildir.

TTK 1402 uyarınca karşılıklı sigortacılık faaliyetlerinin sadece kooperatif yapısı altında gerçekleştirilebileceği düzenlendiğinden; SK 3/3-a dikkate alındığında, bu faaliyetlerin sadece üyeleri ile sözleşme yapan sigorta kooperatifleri açısından zorunlu olduğu görülmektedir.

C. Teşkilatı

Sigorta kooperatifleri teşkilatının hem sigortacılık faaliyetleri hem de kooperatif yapısı bakımından ele alınması gerekir. KoopK 42 vd. hükümlerinde düzenlenen genel kurul, sigorta kooperatifinin aynı zamanda poliçe sahibi olan tüm üyelerinden oluşmaktadır. Türk Hukukunda sigorta kooperatifleri gibi çok ortaklı kooperatif yapıları dikkate alınarak "oydan yoksunluk" veya "yatırımcı ortak/katılımcı ortak" gibi genel kurula katılımı şarta bağlayan bir düzenleme bulunmamaktadır. SK'da ise genel kurul açısından farklı bir düzenleme öngörmemiştir.

Sigorta şirketlerinin yönetim kurulu, genel müdür dâhil olacak şekilde beş kişiden oluşmaktadır (SK 4/1). Ancak KoopK 55/2, kooperatiflerin yönetim kurulunun kooperatif ortağı olan en az üç kişiden oluşacağını öngörmektedir. İki kanun arasında yönetim kurulunun üye sayısına ilişkin düzenleme farklılık göstermektedir. Bu sebeple hangi kanunun dikkate alınacağını tespit etmek gerekir. 2007 tarihli Sigortacılık Kanunu, KoopK'na göre hem sonraki tarihli hem de özel kanun niteliğindedir[36]. Dolayısıyla sigorta kooperatiflerinin kuruluşunda da uygulanması gereken SK 4'e göre sigorta kooperatifleri yönetim kurulunun beş kişiden oluşması gerekmektedir. Yönetim Kurulu üyelerinin SK 4/2'de öngörülen şartlarla birlikte, KoopK 56'da öngörülen şartları da haiz olması gerekmektedir. Genel müdür de yönetim kurulunun doğal üyesi olduğu için, bu şartlar onun için de geçerlidir. Ayrıca SK 4/3'de genel müdür ve yardımcılarının sahip olması gereken eğitim ve mesleki tecrübeye ilişkin şartlar da yer almaktadır. Genel müdürde aranan tüm şartlar murahhas üyelerde de aranmaktadır (SK 4/4). SK 5'e göre, "*Başka unvanlarla istihdam edilseler dahi, yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda görev yapan diğer yöneticiler de genel müdür ve genel müdür yardımcılarına ilişkin hükümlere tâbidir*".

Yönetim Kurulu üyelerinin tüzel kişi olmasının mümkün olup olmadığı hususunda SK'da bir düzenleme yer almadığından KoopK uygulanacaktır. KoopK 55/3'e göre "*yönetim Kurulu üyeliğine seçilen tüzel kişiler, temsilcilerinin isimlerini kooperatife bildirir".* İlgili hüküm gereği, sigorta kooperatiflerinin yönetim kurulunda tüzel kişi üyelik mümkündür.

Sigorta kooperatiflerinin denetlenmesinde denetçiler görev almaktadır. SK 4/1 uyarınca denetçilerin en az iki kişi olması gerekir. Aynı hükmün 6. fıkrasında ise denetçilerin mali güç hariç olmak üzere sigorta şirketi kurucularında aranan şartları taşıması gerektiği ifade edilmektedir. KoopK 65'e göre, sigorta kooperatifinin denetimini genel kurul adına denetçiler yapmaktadır. KoopK 65/2 uyarınca denetçi sayısı bir veya daha fazla olabilmektedir. Bu açıdan SK ile bir farklılık göze çarpmaktadır. Ancak KoopK karşısında özel ve sonraki tarihli kanun niteliğinde olan SK'nın dikkate alınması yerinde olacaktır. Bu kapsamda sigorta kooperatiflerinde denetçi sayısının en az iki kişi olması gerekmektedir. Denetçilerin ve yedek denetçi olarak seçilenlerin kooperatif ortağı olması şart değildir (KoopK 65/2).

D. Sermayesi

Kooperatifler değişir sermayeli ortaklıklardır (KoopK 1). Sermaye bakımından herhangi bir alt veya üst sınır öngörülmemiştir. Değişir sermayeli ortaklık, ana sözleşmede bir değişiklik yapılması

[36] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 405.

gerekmeksizin sermayenin değiştirilebilmesi anlamına gelmektedir. Karşılıklı yardım ve dayanışma temeline dayandığından kooperatiflerde sermayenin öneminin sermaye şirketlerine nazaran daha düşük olduğu kabul edilmektedir[37].

Sigorta kooperatiflerinin kurulması için öncelikle bu kişi ya da kurumların ödedikleri ortaklık payları ile bir sermaye oluşturmaları ve sigorta poliçelerinin düzenleneceği süreci belirlemeleri gerekmektedir[38]. Ortakların güvence altına almak istediği riske göre prim ödemesi, risk gerçekleştiğinde ise kendilerine sigorta tazminatı ödenmesi söz konusudur. Kooperatif ortakları ile sigorta ettirenlerin aynı kişiler olması *karşılıklılık* esasını göstermektedir. Sigortacılık ve kooperatifçiliğin ortak noktası da karşılıklılıktır.

Kooperatiflerde bir ortaklık payının değeri 100 TL'dir (KoopK 19/2). SK 3/3 uyarınca sigorta kooperatiflerinin en az 200 ortağının olması gerekir. Buna göre 200 ortağın 100'er Türk Lirası ortaklık payını sermaye olarak taahhüt etmesiyle en az 20.000 (yirmi bin) Türk Lirası sermaye ile sigorta kooperatifi kurulmasının mümkün olduğu sonucuna ulaşılmaktadır[39]. Ancak, bir kooperatifin, üyeleri dışındaki kişilerle sigorta sözleşmesi yapılabilmesi için sermayelerini, belirlenecek miktara yükseltmesi zorunludur (KoopK 3/4). Ayrıca, kuruluş işlemlerini tamamlayan ve ruhsat talebinde bulunan sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri, ödenmiş sermayelerini, ruhsat talep edilen sigorta branşları için öngörülen sermaye tutarları ile verilmek istenen teminatlara bağlı olarak, belirlenecek miktara yükseltmek zorundadır (KoopK 5/3). Buna dayanarak çıkarılan genelge ile hayat dışı, hayat grubu ve reasürans şirketleri için zorunlu olan asgari sermaye miktarları belirlenmiştir[40].

KoopK 4 b.4 uyarınca, kooperatife getirilecek nakdi sermayenin en az dörtte birinin peşin ödenmesi gerekmektedir. Buna göre, kooperatife ortak olan kişilerin 100 TL tutarındaki ortaklık payının en az 25 TL'sini peşin ödemeleri gerekmektedir. Sigorta kooperatiflerinde sermaye miktarının oldukça az olması ve üyelerin düşük primler ödeyerek iyi bir hizmet almayı amaçlaması çelişkili bir durum ortaya koymaktadır. Zira sermayelerin ve primlerin oluşturduğu fon, poliçe sahiplerinin uğrayacağı zararların tazmini için kullanılacaktır. Ancak sigorta altına alınan bu riskleri karşılayacak bir meblağın söz konusu sermaye miktarlarıyla elde edilmesi pek mümkün görünmemektedir. Böyle bir sorunun ülkemizde sigorta kooperatifçiliğinin gelişiminin önünde engel olduğu açıktır.

KoopK 19. maddesinde 2021 yılında *"…Bir ortaklık payının değeri 100 Türk lirasıdır. Kooperatife giren ortaklar en çok 5 000 pay taahhüt edebilirler. Kooperatifler üst kuruluşuna iştirak edenler ise en az 50 pay taahhüt ederler. Ortaklık payının değeri kooperatiflerin amaç ve faaliyet konularına göre ilgili Bakanlıkça artırılabilir. 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu kapsamında sigortacılık faaliyetinde bulunacak kooperatifler için en çok pay taahhüt sınırı uygulanmaz ve ortaklık payının değeri ilgili kurumun görüşü alınarak belirlenir…"* şeklinde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir.

Buna göre yalnızca sigorta kooperatifleri için olmak üzere, diğer kooperatiflerde 100 TL olarak uygulanan pay değerinin farklılaştırılması imkânı getirilmiş ve diğer kooperatiflerde uygulanan bir ortağın en fazla 5000 pay taahhüt edebileceği şeklindeki üst sınır kaldırılmıştır.

E. Ortaklık

Sigorta kooperatiflerinde kooperatif üyeleri ile kooperatif arasında bir sigorta sözleşmesi yapılmakta ve sözleşme ilişkisi kurulmaktadır. Sigorta kooperatiflerindeki karşılıklılık esasından kaynaklı olarak kooperatif üyeliği sadece bu sözleşme ilişkisi ile sınırlandırılmamaktadır. Zira sigorta sözleşmesinin

[37] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 409.
[38] Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Kooperatifler Açısından 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2014), 110.
[39] Üstün, "Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı", 10.
[40] Sigorta ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan yayımlanan 2023/27 sayılı genelge. https://seddk.gov.tr/upload/2023-27_Sayili_Genelge.pdf

tarafı olan poliçe sahibi aynı zamanda kooperatifin de ortağı konumundadır. Bu bakımdan hem poliçe sahibi olması hem de şirket ortağı olması açısından bir sorumluluğu söz konusudur.

Sigorta kooperatifi ortaklığı kuruluşta olabileceği gibi, kurulduktan sonra da söz konusu olabilir. Kooperatiflere ortak olmak isteyenlerin yönetim kuruluna yazılı olarak başvurması gerekmektedir (KoopK 8). Ancak bazı Yargıtay kararlarında bu yazılı başvuru hususunun geçerlilik şartı olmadığı kabul edilmiştir[41]. KoopK 8/2 uyarınca da *"Yönetim Kurulu; ortaklar ile ortak olmak için müracaat edenlerin anasözleşmede gösterilen ortaklık şartlarını taşıyıp taşımadıklarını araştırmak zorundadır".*

Sigorta kooperatifi üyeliğinin hangi andan itibaren geçerli olacağı hususunu da ele almak gerekir. KoopK 8 uyarınca kooperatife sonradan üye olunması halinde üyelik, yönetim kuruluna yapılan başvuru üzerine yönetim kurulunun vereceği karar ile işlerlik kazanır. Üyelik talebi yönetim kurulunca kabul edilene kadar sigorta sözleşmesi de geçerli hale gelmemektedir. Yönetim Kurulu kararına kadar sözleşmenin askıda geçersizlik yaptırımına tabi olacağı yönünde bir kabul vardır[42]. Uygulamada genelde, sigorta kooperatifi yönetim kurulu ile sözleşmenin yapıldığı andan itibaren üyeliğin geçerli olduğunu kabul ederek soruna çözüm getirmeye çalışmaktadır. Aksi durumda, poliçe sahibi olan kişinin kooperatif üyesi olamaması ve sigorta teminatından yoksun kalması durumu ortaya çıkmaktadır. Bu soruna ilişkin kanuni düzenleme yapılana kadar, uygulamada ana sözleşmeye *"üyeliğin, yönetim kurulunun üyelik başvurusunu kabul etmesi şartıyla, sigorta sözleşmesinin akdinden itibaren geçerli olacağı"* yönünde hüküm konularak bir çözüm getirilebilir.

Kooperatif ortakları gerçek ve tüzel kişilerden olabilir. Tüzel kişinin ise kamu ya da özel hukuk tüzel kişisi olması mümkündür. Kooperatifler, sigorta ihtiyaçlarını bir araya gelerek yeni bir kooperatif yapılanması altında karşılamak ve elde edilebilecek kardan da faydalanmak amacıyla bu yönteme başvurmaktadır[43].

Ülkemizde yabancı ortaklı sigorta şirketlerinin önemli bir artış gösterdiği görülmektedir. Ancak sigorta kooperatiflerinin yapısı yabancı sermaye ile yapılan yatırımlara uygun değildir. Zira sigorta kooperatifleri üyelerinin en az primle iyi bir hizmet alabilmesine yöneldiğinden, kâr amacı gütmemektedir. Dolayısıyla yabancı ortakların kâr gütme amacı, sigorta kooperatiflerinin yapısı ile bağdaşmamaktadır[44]. Ayrıca sigorta kooperatiflerinde her ortağın eşit ve sadece bir oy hakkına sahip olması, yabancı ortakların sermaye şirketlerinin aksine, bu şirketlerde söz sahibi olmasını mümkün kılmamaktadır. Bu bağlamda, sigorta kooperatiflerinin yabancı ortaklar tarafından yatırım yapılmaya uygun bir yapısı olmadığı da görülmektedir. Sigorta kooperatifleri, ülkemizde yabancı yatırımların azaltılması ve milli yatırımlar yapılmasının da önünü açmak açısından faydalı bir düzenlemedir.

III. İngiliz Hukukunda Sigorta Kooperatifleri

A. Tarihi gelişimi

İngiltere'de kooperatifçilik işçiler arasında bir dayanışma ve yardımlaşma hareketi olarak başlamıştır[45]. Bu kapsamda ilk modern kooperatifçilik denemeleri *Robert Owen* tarafından başlatılmış, işçilerin ihtiyaçlarını ucuz ve kaliteli ürünlerle karşılamak amacıyla ilk tüketim mağazasını 1932 yılında Londra'da açmıştır. Ardından *Dr. King* ve *Rochdale* ile kooperatif denemeleri devam etmiş ve *Rochdale*

[41] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 412 dn.92.
[42] Demirci, "Sigorta Kooperatifçiliği", 413.
[43] Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği*, 63.
[44] Üstün, "Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı", 10.
[45] Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği,* 18-19.

bu alanda başarı sağlamıştır[46]. 2020 verilerine göre İngiltere'de 7.063 bağımsız kooperatif faaliyet göstermektedir[47].

İngiltere'de devlet ve kooperatifler arasında bir bağın bulunmadığı serbest bir sistem söz konusudur[48]. Kooperatif ortakları devletten herhangi bir yardım almaksızın, kendi aralarında yardım ve dayanışma içindedir. Kooperatiflerin yönetiminde her üyenin bir oy hakkı bulunmakta, kooperatif yapısı içinde ayrıca bir yönetim kurulu bulunmamaktadır[49].

İngiltere'de sigortacılığın, 1666 yılında Londra'da meydana gelen büyük yangın sonrasında gelişmeye başladığı kabul edilmektedir. Sigortacılık faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte sigorta şirketleri de kurulmaya başlanmıştır. İlk karşılıklı sigorta şirketi de 1696'da yangın sigortası alanında faaliyet göstermek üzere[50], ilk sigorta kooperatifi ise 1867'de kurulmuştur[51]. Buna karşı, 2015 tarihli *The Insurance Act 2015*, on sekizinci yüzyıldan bu yana sigorta sözleşmelerinin oluşumu ve işleyişini düzenleyen ve sigortalı ile sigortacının menfaatleri arasındaki dengeyi sağlamak üzere yeni ilkeleri ortaya koymayı amaçlayan ilk mevzuat niteliğini taşımaktadır[52].

Çiftçiler için sigorta faaliyetlerinde öncü *National Farmers Union Mutual Insurance Society Limited* (NFU) 1910 yılında yedi çiftçi tarafından kurulmuştur[53]. Sadece tarım sigortası alanında hizmet vermekle başlayan bu kuruluş, sonrasında tarım dışı alanlarda da hizmet vermeye yönelmiştir. Ayrıca, hissedarı bulunmadığı için kâr dağıtmamakta, poliçesini yenileyen kişilere prim üzerinden tenzilat yaparak elde ettiği kârın önemli bir kısmının iadesini sağlamaktadır[54].

İngiltere'de sigorta faaliyetlerinde karşılıklı yapıların pazar payı 2008'de %5, 2009'da %6 ve 2010'da %7 olarak yıldan yıla artış göstermiştir[55]. 2022 yılı verilerine göre İngiltere sigorta pazarının toplam büyümesi %8,9 iken karşılıklı ve kooperatif sigorta sektörünün yıllık bazda büyümesi %17,1 olmuştur. Bu veriler *International Cooperative and Mutual Insurance Federation* (ICMIF) tarafından yapılan araştırmalara dayanmaktadır[56]. İngiltere karşılıklı yapıların en fazla varlığa sahip olduğu ülkelerden biridir. ICMIF'in 2022 yılı verilerine göre karşılıklı sigorta şirketlerinde yaklaşık 26.400 kişi çalışmaktadır[57].

B. Hukuki yapısı

İngiltere'de karşılıklılık esasına dayanan faaliyetlerin hangi yapı altında gerçekleştirileceği hususunda yasal kısıtlama bulunmamakta, bunlar farklı yasal biçimlerde kurulabilmektedir. *Building Societies Act*

---

[46] Ayrıntılı bilgi için bkz. Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği,* 20-21.
[47] Co-operatives UK, *Annual Report 2022* (Manchester: Co-operatives UK Limited, 2023), 3.
[48] Murat Özdilek. *Ticari Hayatın Değişen Koşulları Çerçevesinde Kooperatif Ana Sözleşmelerinin Çalışma Konularına Göre Yeniden Düzenlenmesi* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, 2018), 31.
[49] Albayram Doğan, Zübeyde – Yercan, Murat. "Türkiye ve AB Ülkelerindeki Kooperatifçilik Mevzuatının Karşılaştırmalı Analizi", *Tarım Ekonomisi Dergisi* 22/2 (2016), 54.
[50] Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. *Dünyada Başarılı Kooperatifçilik Uygulamaları* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2012), 35.
[51] Üstün, "Sigorta, Tekafül ve Kooperatif Sigortacılığı", 5.
[52] Merkin, Rob - Gürses, Özlem. "The Insurance Act 2015: Rebalancing the Interests of Insurer and Assured", *Modern Law Review* 78/6 (2015/11), 1004-1027.
[53] The National Farmers Union (NFU). *Report and Accounts 2022* (Warwickshire: The National Farmers Union, 2023) www.nfumutual.co.uk/globalassets/about-us/agm/agm-2023/reports-and-accounts-2022.pdf.
[54] Öner Kaya vd., "Sigorta Kooperatifleri", 6.
[55] Simon Broek vd., *Study on the current situation and prospects of mutuals in Europe Final report* (Zoetermeer: European Commission, 2012), 49.
[56] International Cooperative and Mutual Insurance Federation (ICMIF), *UK Market Insights 2022* (Brussels: 2023) www.icmif.org.
[57] ICMIF, *UK Market Insights 2022*. Karşılıklı sigortanın sigorta sektöründeki yeri ve pazar payındaki değişim konusunda bir literatür taraması için bkz. Talonen, Antti. "Systematic literature review of research on mutual insurance companies", *Journal of Co-operative Organization and Management* 4/2 (2016), 53-65.

1986 uyarınca kurulan yapı kooperatifleri, *Friendly Societies Act 1992* kapsamındaki yardım kuruluşları veya *European Cooperative Society (SCE)* karşılıklı türde yapılara örnek olarak verilebilir[58].

Karşılıklı derneklerin yanı sıra karşılıklı sigortacılık faaliyetleri de farklı kanuni şekillerde olabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, şahıs şirketi ya da sermaye şirketi şeklinde olabileceği gibi, yardımlaşma derneği şeklinde de olabilmekte, ayrıca özel kanunlarla düzenlenen başka şekillerde de karşılıklı sigortacılık faaliyeti yapılabilmektedir. Yardımlaşma dernekleri kapsamında gerçekleştirilen karşılıklı sigortacılık faaliyetlerinin ağırlıkta olduğu söylenebilir[59].

İngiltere'de ihtiyari mütüeller kurulması yasal olarak mümkündür. Bunlar, sigorta veya reasürans işi yapmayan, oluşabilecek riskler dolayısıyla zarara uğrayan bir üyenin karşılıklılık gereği diğer üyelerden bu zararın karşılanması için yardım talep edebileceği isteğe bağlı yapılardır ve sigortacı olarak değil, karşılıklı olarak üyelerine koruma ve yardım sağlamaktadır. Ayrıca bu yapıların zararın ödenmesi konusunda mutlak bir takdir yetkisi vardır. Zira ancak karşılıklı olarak belirtilen risk ve zararlar tazmin edileceğinden, tazmini talep edilen zararın bu kapsamda olup olmadığı tespit ve takdir edilecektir. Yönetim Kurulu'nun talep edilen tazminat miktarının ödenmesine karar vermesi ile bu talepler karşılanabilmektedir. Sigortacılık faaliyetlerindeki karşılıklı yapıların aksine, sigorta harici alanlarda kooperatif ve yardım derneklerinin daha etkin olduğu görülmektedir[60].

Son yıllarda, belli meslek gruplarına yönelen küçük mütüel yapılarının ortaya çıktığı görülmektedir. Bu yapılar teorik anlamda sigortacı olarak kurulmamış ve sigorta sağlayıcılar için öngörülen zorunlu süreçten kaçınmayı amaçlamışlardır. İhtiyari mütüel olarak kurulan bu yapılarda, risklere karşı sigorta primi yerine katkı payı şeklinde ödeme yapılmaktadır. Meydana gelen hasarların tespitinin mütüel kurulunca yapıldığı ve hasar için ödeme yapılıp yapılmayacağı hususunda kurulun takdir yetkisinin bulunduğu görülmektedir[61]. Sigortacılık alanında faaliyet gösterecek olan karşılıklı yapıların sigorta lisansı alabilmesi için Avrupa düzeyindeki garanti fonlarına ilişkin şartlar geçerli olmaktadır.

Karşılıklılık fikrinin bazı faydaları bulunduğundan bu yapıların kurulması desteklenmektedir. Zira karşılıklı şirketler riskli faaliyetlerde bulunmaya bankalardan daha az eğilimlidir. Karşılıklı yapılar kriz zamanlarında daha istikrarlı bir finans sektörünün oluşmasını sağlamakta, ayrıca karşılıklılık esasına dayalı faaliyet yürüten şirketler rekabetin artmasında da etkili olmaktadır[62].

Karşılıklı sigortacıların kendi tüzüklerinde yer verdikleri ve bu yapı ile üyeleri arasındaki ilişkiyi düzenleyen bireysel kurallar bulunmaktadır. Poliçe sahiplerinin karşılıklı kuruluşa üye olma zorunluluğu yoktur. Bazı ülkelerde karşılıklılık esasına dayalı yabancı kuruluşların "karşılıklı" olarak tanınmasının önünde engeller bulunmaktadır. Bu durum İngiltere açısından da söz konusudur. Avrupa Ekonomik Alanı mevzuatına uygun ve Avrupa Birliği ülkelerinden birinde kurulan kooperatif ya da karşılıklı sigortacılık kuruluşu, burada kendiliğinden "karşılıklı" olarak değerlendirilmemektedir[63].

Karşılıklı ortaklıkların genel kurullarında üyelerin nasıl temsil edileceği hususunda bu kuruluşların çoğunda her üyenin bir oy hakkı olduğu kuralından hareket edilmektedir. Bazılarında bir grup üyenin temsil edilmesi için bir temsilci atanmaktadır. Genel kurulda vekâleten oylama kanunen mümkündür.

Bu noktada İngiltere ve aynı zamanda dünyanın en geniş sigorta piyasası niteliği taşıyan *Lloyd's of London'*a kısaca değinmekte yarar görülmektedir. *Lloyd's,* tarihi 1680'lere uzanan ve kuruluş süreci *The Lloyd's Act of Parliament 1871* ile başlayan bir sigortacılık yapısıdır. Şirket niteliğinde olmayan *Lloyd's* yapısı içinde bir veya daha fazla üye "sendika" adı verilen iş birimleri şeklinde örgütlenmek suretiyle

[58] Broek vd., *Mutuals in Europe,* 208-209.
[59] Broek vd., *Mutuals in Europe,* 208-209.
[60] Broek vd., *Mutuals in Europe,* 123.
[61] Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği,* 68.
[62] Broek vd., *Mutuals in Europe,* 41.
[63] Broek vd., *Mutuals in Europe,* 147.

faaliyette bulunmaktadır. *Lloyd's* yapısı içinde yer alan sendikalar, bir veya daha fazla üyenin sigorta risklerini yönetmek bir araya gelmesiyle oluşmakta[64], bu sendikalardan bir veya daha fazlası ise yönetici acenteler *(managing agent)* tarafından yönetilmektedir[65]. Söz konusu acenteler, Birleşik Krallık Merkez Bankası olan *Bank of England* ve PRA *(The Prudential Regulation Committee)*[66] tarafından yetkilendirilmekte ve Lloyd's ile birlikte yine PRA ve Financial Conduct Authority (FCA) tarafından denetlenmektedir. *The Lloyd's Act of Parliament 1982*'ye göre Lloyd's, *The Council of Lloyd's* tarafından yönetilmekte ve gözetilmektedir. Lloyd's'ın amacı; her türlü sigorta işinin üyeleri tarafından yürütülmesi, üyelerinin çıkarlarının, bu sıfatla yürüttükleri işle bağlantılı olarak ve nakliye, kargo, navlun ve diğer sigortalanabilir mülkler veya sigortalanabilir menfaatler veya diğer hususlarla ilgili olarak geliştirilmesi ve korunması ile bu amaçların yerine getirilmesine yardımcı olan veya tesadüfi olan her türlü istihbarat ve bilginin toplanması, yayınlanması ve dağıtılması şeklinde özetlenmektedir *(Section 4 of Lloyd's Act 1911; Constitutional Arrangements Byelaw, 1.1).* Lloyd's Konseyinin yapısı m.2.1.'de, genel kurulun toplantı ve karar almasına ilişkin düzenleme ise aynı yönetmeliğin 6. kısmında düzenlenmektedir. Genel Kurulda sadece şahsen üyeler veya vekilleri (veya kurumsal üyeler söz konusu olduğunda onların aday gösterdiği temsilciler veya ölen bir üye söz konusu olduğunda vasisi veya temsilcisi) genel kurul toplantılarında alınan kararlar konusunda oy kullanma hakkına sahiptir (*Constitutional Arrangements Byelaw, 6.50*). Lloyd's'un her üyesi, genel kurul toplantısına katılma, konuşma ve oy kullanma haklarının tamamını veya herhangi birini kullanmak üzere, yine Lloyd's'un başka bir üyesi veya bir Konsey *(Council of Lloyd's)* üyesini kendisine vekil olarak atama hakkına sahiptir (*Constitutional Arrangements Byelaw, 6.17*).

C. Sermayesi

Karşılıklı yapılar farklı hukuki formlar şeklinde kurulabildikleri için bunların asgari sermayesine ilişkin tek bir miktar belirlenmemiştir. Hem kurulan yapının türüne hem de faaliyet göstereceği alana göre asgari sermaye miktarı değişiklik gösterebilmektedir[67]. Sigorta sözleşmelerine ilişkin Insurance Act 2015'de bu konuda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak, yukarıda değinilen Lloyd's çatısı altında üyelerin sendika başvuru ücreti 200.000 £ olarak belirlenmiştir[68].

Karşılıklı ortaklıklarda üyeler genellikle şirkette hisse sahibi olmamakla birlikte, buna bir engel de bulunmamaktadır. Karşılıklı ortaklıkların tüzel kişiliği yoktur. Poliçe sahipleri tarafından oluşturulan garanti sermayesinden bir kazanç elde edilmemektedir. Fonlar poliçe sahiplerine iade edilse de garanti sermayesinin iadesi söz konusu olmamaktadır. Ayrıca şirketin malvarlığına ilişkin kanuni bir koruma söz konusu değildir. Bu sebeple şirket sözleşmelerinde genellikle malvarlığını koruma amaçlı hükümler de yer almaktadır[69].

D. Denetimi

İngiliz sisteminde karşılıklı sigorta şirketleri 2013 yılında *The Financial Services Agency (FSA)*'nın yerini alan *Prudential Regulation Authority* (PRA) ve Financial Conduct Authority (FCA) tarafından birlikte düzenlenmekte ve gözetilmektedir. Sigorta konusunda faaliyet göstermek isteyen yeni firmalar izin için PRA'ya başvurmakta, PRA'nın izin vermesi durumunda FCA'nın bu izne rıza göstermesi

[64] Lloyd's ile ilgili mevzuat için bkz. https://www.lloyds.com/conducting-business/market-oversight/acts-and-byelaws. Lloyd's sendikası kavramı için bkz. https://www.lloyds.com/join-lloyds-market/underwriter/syndicate
[65] https://www.lloyds.com/join-lloyds-market/underwriter/glossary
[66] PRA'nın yapısı hakkında bkz. https://www.bankofengland.co.uk/about/people/prudential-regulation-committee
[67] İngiltere'de asgari sermaye yeterliliği yönetmeliğine *(CRR - Capital Requirement Regulation)* tabi olan ve olmayan yapılar hakkında bkz. *The Prudential Regulation Authority Rulebook*, https://www.prarulebook.co.uk/
[68] *Syndicate*, https://www.lloyds.com/join-lloyds-market/underwriter/syndicate. Ayrıntılar için bkz. *Establishing a syndicate at Lloyd's. A guide for applicants.* https://assets.lloyds.com/media/f2911cef-19d9-40a3-83ff-38da05df4c8d/April%202024%20-%20Establishing%20a%20Syndicate%20Guide.pdf
[69] Broek vd., *Mutuals in Europe,* 207.

gerekmektedir[70]. Mali hizmetler sektöründe karşılıklı şirketlere sunulacak düzenlemelerde, bu şirketlerin özel yapısı dikkate alınmamaktadır[71]. Dolayısıyla farklı sermaye yapıları ve iş amaçları dikkate alınmaksızın sunulan düzenlemelere karşılıklı şirketlerin uyum sağlaması gerekmektedir.

E. Demütüelizasyon

'Demütüelizasyon' kavramı, karşılıklı bir faaliyetin ya da kooperatifin bir sermaye şirketi olan anonim şirket yapısına dönüşme sürecini ifade etmektedir. Anonim şirket kurulması için gerekli sermayesi bulunmayan kişilerin, öncelikle karşılıklı yapıda başlattığı faaliyetler, gerekli sermayeye ulaşıldığında bu dönüşümle birlikte anonim şirket yapısını almaktadır. İngiltere'de de uygulanan bu yöntemin sektörü zayıflattığı görülmüştür[72]. İngiltere'de 1990 yıllarında kavramının ifade ettiği dönüşüme uğrayan kurumların yöneticilerinin ücretlerinde önemli bir artış olduğu, ancak performans açısından bir iyileşme gerçekleşmediği de aktarılmaktadır[73]. Bu kurumlar kurumsal büyümeyi amaçlayarak karşılıklı şirket yapısından ayrılmıştır. Rekabetçi baskılar da mütüel model üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Kavram, yatırımcı odaklı firmaların bazı avantajlarından yararlanmaya çalışma ve bir nevi hibritleşme olarak da tanımlanmaktadır[74].

Sonuç

Sigortacılık, karşılaşabilecekleri muhtemel tehlikelere karşı insanların kendilerini güvence altına alma ihtiyacından doğmuştur. Cana ve mala gelebilecek çeşitli zararlar sigorta ile teminat altına alınabilmektedir. Türk hukukunda sigortacılık faaliyetleri ya sermaye şirketi kurularak "riskin satışı" yöntemiyle ya da kooperatif kurularak "riskin paylaşımı" yöntemiyle yapılabilmektedir.

Kooperatifler ekonomik ya da sosyal sebeplerle birlikte çalışmaya ve iş birliği yapmaya duyulan ihtiyaç sebebiyle oluşturulan yapılardır. Hem kooperatiflerin hem de sigortacılık faaliyetlerinin yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine dayanması ve "karşılıklılık" kavramı bu iki yapıyı ortak bir paydada buluşturmaktadır.

Karşılıklı sigortacılık, sigorta ettirenlerin aynı zamanda poliçe sahibi olmasını ve ödedikleri primlerin oluşturduğu fonun hasar ve tazminat talepleriyle birlikte yine kendilerine dönmesini ifade etmektedir. Bu sigortacılık anlayışının kooperatif yapısı ile birleştiği ortaklık modeli ise sigorta kooperatifleridir.

Sigorta kooperatiflerine ilişkin ülkemizde doğrudan bir mevzuat düzenlemesi bulunmamakta ve mevzuattaki düzenlemelerin yetersizliği sebebiyle bu tür kooperatifler sayı ve miktar açısından yeterli gelişim gösterememektedir. Bu yapılar sigortacılık faaliyetleri bakımından Sigortacılık Kanunu'na, kooperatif olmaları açısından Kooperatifler Kanunu'na, bu kanunlarda düzenleme bulunmayan konular bakımından ise Türk Ticaret Kanunu'na tabidir. Sigorta kooperatiflerine ilişkin gerekli ve yeterli kanuni düzenlemelerin yapılması, bu kooperatiflerin gelişimiyle birlikte ülkemiz ekonomisine de katkı sağlayacaktır.

Uygulamada anonim şirket için gerekli asgari sermayeyi getirmek yerine önce sigorta kooperatifi kurulmakta ve gerekli şartlar sağlandığında bu sigorta kooperatifleri anonim şirkete dönüştürülmekte, böylece sigorta kooperatifleri, sigorta anonim şirketi kurulması bakımından bir nevi ön adım olarak kullanılmaktadır. Bu durum ise sigorta kooperatiflerinin gelişmesinin önünü kapatan bir etkiye yol açmaktadır.

---

[70] ICMIF, *Facts and figures: Mutual and cooperative insurance in Europe Vol 2*, 2 vd.
[71] Broek vd., *Mutuals in Europe,* 121-122.
[72] Çardak, *Sigorta Kooperatifçiliği,* 69.
[73] Broek vd., *Mutuals in Europe,* 40.
[74] Battilani, Patrizia - G. Schröter, Harm "Demutualization and its Problems" *Quaderni DSE Working Paper No. 762* (2011) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1866263.

İngiliz hukukunda karşılıklı sigorta şirketlerinin kooperatif şeklinde kurulmasına ilişkin zorunlu bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda kanunun kişilere bir serbesti tanıdığı, istedikleri yapıda karşılıklı kuruluşlar oluşturmalarının önünün açıldığı görülmektedir. Ancak *'demütüalization'*, yani sigorta kooperatiflerinin anonim şirkete dönüşmesi İngiltere'de de gündeme gelen bir konudur. Dolayısıyla bu dönüşümün sektörü zayıflatması sorunu İngiltere açısından da söz konusu olmaktadır.

Kaynakça

Albayram Doğan, Zübeyde – Yercan, Murat. "Türkiye ve AB Ülkelerindeki Kooperatifçilik Mevzuatının Karşılaştırmalı Analizi". *Tarım Ekonomisi Dergisi* 22/2 (2016), 49-58.

Altınbaş, Merve. "19. Yüzyıl Osmanlı Hukukunda Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yapılan Düzenlemeler" Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 7/1 (2019) 27-43.

Arseven, Haydar. "Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri" İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası 43/1-4 (1987), 415-431.

Avcı, Mustafa. "Sigortanın Osmanlı Hukukuna Girişi" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 8/1-2 (2000), 267-290.

Battilani, Patrizia - G. Schröter, Harm. "Demutualization and its Problems". *Quaderni DSE Working Paper No. 762* (2011) https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1866263.

Bilgin, Necdet - Tanıyıcı, Şaban. 'Türkiye'de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 10/15 (2008), 136-159.

Broek, Simon vd. *Study on the current situation and prospects of mutuals in Europe Final report.* (Zoetermeer: European Commission, 2012).

Co-operatives UK, *Annual Report 2022* (Manchester: Co-operatives UK Limited, 2023) https://www.uk.coop/sites/default/files/2023-06/Annual%20Report%202022_0.pdf

Coşkun, Mahmut. *Kooperatifler Hukuku* (Ankara: Seçkin, 3. Baskı, 2023).

Çardak, Müveddet. *Sigorta Kooperatifçiliği, Tekafül ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, 2015).

Çatak, Ayşen. *İşçi Kooperatifleri Önemli Dünya Örnekleri ve Türkiye'deki Görünümü* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, 2016).

Demirci, Serdar. "Sigorta Kooperatifçiliği: Türkiye Uygulaması". *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/1 (2018), 387-418.

Erçin, Ferhat. *Türk Hukuku'nda Kooperatif Tüzel Kişiliğinin Ayırıcı Özellikleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2022) tez.yok.gov.tr

Gottlieb, Daniel. "Asymmetric information in late 19th century cooperative insurance societies" *Explorations in Economic History* 44 (2007), 270–292.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. *Dünyada Başarılı Kooperatifçilik Uygulamaları* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2012).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. *Kooperatifler Açısından 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2014).

Güneyli, Yamaç. "İngiliz Hukukunda Tekne Sigortasının Gelişimi ve Türk Hukukunda Tekne Sigortasına Bir Bakış", Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 7/1 (2021), 137-164.

His Majesty's Revenue and Customs (HMRC). *HMRC General Insurance Manual GIM9000 Mutual insurance* (2023) www.gov.uk/hmrc-internal-manuals/general-insurance-manual/gim9000

International Cooperative and Mutual Insurance Federation (ICMIF). *Facts and figures: Mutual and cooperative insurance in Europe Vol 2* (Brussels: ICMIF, 2018) https://amice-eu.org/app/uploads/2021/04/AMICE-ICMIF-2018-Facts-figures-vol-2-UK.pdf

International Cooperative and Mutual Insurance Federation (ICMIF). *United in Diversity The European Mutual Insurance Manifesto* (Brussels: ICMIF, 2014) https://amice-eu.org/app/uploads/2021/04/AMICE-2015-European-Mutual-Insurance-Manifesto-Summary_en.pdf

Maghaminia, Mohammed. "İran Hukukunda Sigorta Müesseselerinin Kuruluşu ve Faaliyet Koşulları" *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2/2 (2011), 401-421.

Meriç, Özge. *Sigorta Şirketlerinin Kuruluşu ve Faaliyete Geçmesine İlişkin Esaslar* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2013).

Merkin, Rob - Gürses, Özlem. "The Insurance Act 2015: Rebalancing the Interests of Insurer and Assured", *Modern Law Review* 78/6 (2015/11), 1004-1027.

The National Farmers Union (NFU). *Report and Accounts 2022* (Warwickshire: 2023) www.nfumutual.co.uk/globalassets/about-us/agm/agm-2023/reports-and-accounts-2022.pdf.

Öner Kaya, Emine vd. "Türk Sigorta Sektöründe Yeni Bir Aktör: Sigorta Kooperatifleri", 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi (Karabük: Karabük Üniversitesi, 2015), 691-714.

Özdilek, Murat. *Ticari Hayatın Değişen Koşulları Çerçevesinde Kooperatif Ana Sözleşmelerinin Çalışma Konularına Göre Yeniden Düzenlenmesi* (Ankara: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, 2018).

Özmen, Kemal. *Kooperatifler* (Ankara: Seçkin, 5. Baskı, 2018).

Poroy, Reha vd. Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku (İstanbul: Vedat, 10. Bası, 2005).

Talonen, Antti. "Systematic literature review of research on mutual insurance companies", *Journal of Co-operative Organization and Management* 4/2 (2016), 53-65.

Taşdelen, Elif - Özüdoğru, Haşim. "Kooperatif Sigortacılığının Sigorta Sektöründeki Yeri" *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi* 52/1 (2017), 102-112.

Üstün, Yusuf - Aydın, Muhittin. *Kooperatifler Hukuku* (Ankara: Seçkin, 3. Baskı, 2021).

Üstün, Yusuf. "Sigorta, Tekâfül ve Kooperatif Sigortacılığı" *Karınca Dergisi* 80/927 (2014) 1-12.

Makale Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkıları: Bu makalenin yazımına 1. yazar %50, diğer yazarlar toplam %50 katkıda bulunmuştur. Tüm yazarlar son metni okudu ve onayladı.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.